

Na emigracji, np. w Niemczech, w Stanach Zjednoczonych czy Australii, powstawały szkoły podstawowe i gimnazja, organizowano lektoraty języka białoruskiego, wydawano podręczniki, słowniki oraz prace naukowe i literaturę piękną. Intensywnie pracowały również ośrodki naukowe. Na emigracji ukazywała się ogromna ilość publikacji dotyczących polityki, nauki, techniki czy wreszcie literatury pięknej.

W końcowej części książki Autorka podała ogólną, krótką charakterystykę cytowanych przez nią emigracyjnych czasopism i publikacji, które stanowiły bazę materiałową do powstania tej pozycji. Czasopisma uporządkowała alfabetycznie, zamieściła krótki opis miejsca wydania i roku powstania. Warto również zwrócić szczególną uwagę na ogromną ilość przytoczonych pozycji bibliograficznych, co świadczy o odczytaniu i wnikliwym zapoznaniu się z problematyką podjętą na kartach recenzowanej pracy. Drobiazgowa analiza tekstów służyła przede wszystkim ukazaniu poglądów białoruskiej emigracji. Warte uwagi jest to, iż książka napisana jest w języku białoruskim, co jest także przykładem zachowania języka białoruskiego na emigracji w Polsce. Język jest bowiem, jak pisali uczeni i pisarze emigracyjni, świadectwem rozwoju duchowego narodu, wyznacza politykę, ekonomię i nurt życia. Obecnie na Białorusi są takie głosy, że język białoruski jest przeszkodą w pełnej integracji z Rosją.

Książka jest adresowana do czytelników interesujących się nie tylko językiem białoruskim, ale również historią. Z pewnością zaciekawili wszystkich tych, którzy chociaż w niewielkim stopniu zajmują się lub śledzą losy Białorusi i języka białoruskiego.

Agata Wawryszczuk

Biblioteka Zakładowa Instytutu Filologii Słowiańskiej KUL

MONIKA SIDOR

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
NT. „РУССКАЯ СЛОВЕЧНОСТЬ И ПРАВОСЛАВИЕ”
(MOSKWA, 13-15 PAŹDZIERNIKA 2004 ROKU)

W kalendarzu imprez naukowych odbywających się w Moskwie w bieżącym roku pojawiła się nowa konferencja pod hasłem: *Русская словесность и православие*. Pierwsze ze spotkań, zaplanowanych w cyklu trzyletnim, miało miejsce w siedzibie Fundacji „Русское зарубежье” w dniach 12-15 października 2004 r. Konferencja zorganizowana została przez Państwową Akademię Kultury Słowiańskiej (Государственный центральный научно-исследовательский институт славяноведения РАН) przy współpracy takich instytucji, jak: Россий-

ский гуманитарный научный фонд, Сретенская духовная академия, Библиотека-фонд „Русское зарубежье”. Państwowa Akademia Kultury Słowiańskiej jest uczelnią młodą, założoną w 1992 r., a jej głównym zadaniem jest badanie wspólnych podstaw kultury wszystkich narodów słowiańskich oraz zwrócenia uwagi na wielką rolę, jaką w świecie słowiańskim odegrało i nadal odgrywa prawosławie. W kontekście przytoczonych celów Akademii wyjaśnia się nieco dość szeroki temat omawianej tu konferencji, który stanowi jeden z podstawowych kierunków badawczych jednostki. Omawiana konferencja była bodaj w największej mierze inicjatywą Centrum Badań Literaturoznawczych, wchodzącego w skład Akademii, a kierowanego przez prof. Iwana Esaulowa. Podobne przedsięwzięcia, według słów organizatorów, mają na celu zbadanie, ciągle jeszcze mało zauważanych i docenianych w Rosji, związków kultury rosyjskiej i prawosławia. Mimo iż badania powiązań między kulturą Słowian i prawosławiem są przeprowadzane w różnych jednostkach na całym świecie, dotychczas w Rosji dał się odczuć brak jednego ośrodka, który zjednoczyłby i synchronizował te wysiłki. Konferencja, zdaniem organizatorów, powinna być pierwszym etapem tworzenia swego rodzaju centrum badawczego, które zajmowałoby się problematyką kultury Słowian w kontekście religii. Zadanie stawiane przez inicjatorów spotkania wychodzi poza obręb literaturoznawstwa, obejmuje ono bowiem szerszy, ogólnokulturowy zakres badań. Wśród zaproponowanych uczestnikom tematów rozważań znalazły się np. *Nauczanie literatury rosyjskiej a prawosławie*, *Literatura rosyjska XVIII wieku i prawosławie (kwestia relacji sakralizacji i sekularyzacji)*, *Literatura rosyjska XIX w. i prawosławie (problem granicy między tym, co duchowe, a tym, co świeckie)*, *Literatura rosyjska XX w. i prawosławie (kwestia transformacji dominanty kulturowej)*.

Konferencja rozpoczęła się posiedzeniem plenarnym, na którym można było wysłuchać między innymi referatu prof. I. Esaulowa *Христианска аксиология в изучении русской литературы*, podejmującego stosunkowo nowatorskie na gruncie literaturoznawstwa rosyjskiego (a od dawna już z dużym powodzeniem badane np. na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim) zagadnienie religijności dzieła literackiego. Esaulow skoncentrował się na sposobach dotarcia do religijnego światopoglądu autora. Według badacza interpretacja dzieła literackiego może wykryć nawet nieuświadomione inspiracje religijne i religijny system wartości pisarza. Rosyjski naukowiec zwrócił uwagę, iż przez długie lata w literaturoznawstwie rosyjskim w imię opatrnie pojętego obiektywizmu unikano rozważań na ten temat. Esaulow wyraził przekonanie, że tylko uznanie ścisłego związku prawosławia i kultury rosyjskiej umożliwi adekwatne, obiektywne badania literatury Rosji. Naukowiec rosyjski przestrzegł jednak równocześnie przed pojawiającymi się w ostatnim czasie próbami odczytywania wszystkich dzieł literatury rosyjskiej w kluczu religijnym i zbyt szybkiego określania ich jako chrześcijańskie lub ateistyczne. Taki ostracyzm zdaniem Esaulowa jest nie do pogodzenia z zasadami rzetelnego badania literatury, którego podstawą jest sam utwór, nie zaś intencje badacza. Swoje rozważania naukowiec poparł przykładową interpretacją opowiadania L. Tołstoja

Bal, która ujawniała wiele zbieżności między autorską wizją świata i aksjologią chrześcijańską.

Pewnego rodzaju kontynuacją wystąpienia I. Esaulowa były referaty I. Szeszunowej (Rosja) *Фольклорные мотивы в русской литературе: язычество или христианство* i B. Tarasowa (Rosja) *Христианские основы историософии Тютчева*, które koncentrowały się na praktycznej stronie zagadnienia zasygnalizowanego przez pierwszego prelegenta. Szeszunowa dowodziła, że w licznych dziełach dwudziestowiecznych pisarzy rosyjskich motywy folklorystyczne są ściśle związane z prawosławiem. Tarasow wyraził zaś przekonanie, że centralną ideą twórczości F. Tiutczewa jest „prawdziwe chrześcijaństwo”. Badacz rosyjski zauważył, że w dotychczasowych interpretacjach spuścizny literackiej Tiutczewa często pomijano kwestie prawosławia, co doprowadziło do zubożenia bogatej historiozofii, zawartej w utworach znanego rosyjskiego poety. Wysunął więc postulat ponownego odczytania twórczości Tiutczewa z uwzględnieniem jej religijnego kontekstu.

Spośród tekstów przedstawionych pierwszego dnia konferencji zwrócił na siebie uwagę referat W. Fiodorowa (Ukraina) *Слово и Бог*, który obejmował niezwykle szeroki materiał i wyróżniał się nowatorstwem metodologicznym. Badacz ukraiński, wychodząc od prologu Ewangelii według św. Jana i opierając się na spostrzeżeniach ojców Kościoła, a także na dokonaniach semiotyków i filozofów języka, przedstawił własną koncepcję twórczości człowieka. Fiodorow stwierdził, że operowanie „słowem” przestacza „człowieka stworzonego” w „twórcę”, który może jednocześnie określać słowami cielesną rzeczywistość i wytwarzać nowe rzeczywistości – „słowne byty”.

W drugim dniu konferencji naukowcy pracowali w dwóch równoległych sekcjach. Posiedzenie pierwszej wypełniły referaty poświęcone m. in. twórczości A. Puszkina, F. Dostojewskiego, L. Tołstoja, dlatego też sekcja ta nazywana była przez uczestników „klasyczną”.

Sekcja druga zajmowała się tematami z zakresu literatury rosyjskiej XX w. Wśród przedstawionych tu tekstów dwa dotyczyły twórczości Iwana Szmielowa: G. Karpowej (Rosja) *Религиозная традиция в письмах и публицистике И. Шмелева* i M. Szkuropat (Ukraina) *Художественные средства воплощения христоцентризма в художественном произведении (на материале произведений И. С. Шмелева)*. Natomiast W. Zacharowa w artykule *Бытьё как «эхо прошедшего» в прозе серебрянного века (А. Чехов, Ив. Бунин)* przedstawiła analizę utworów A. Czechowa i I. Bunina z początków XX w. Autorka stwierdziła, że cechą szczególną objętych badaniami dzieł jest pojmowanie egzystencji pojedynczego człowieka w kontekście ogromnej narodowej wielowiekowej tradycji religijnej. Podczas obrad tej sekcji uczestnicy wysłuchali także referatów poświęconych twórczości M. Szołochowa, M. Gumilowa, N. Sawina i L. Czarskiej.

Trzeci dzień konferencji wypełniło kolejne plenarne posiedzenie, w programie którego znalazły się wystąpienia bardzo zróżnicowane tematycznie. E. Egeberg (Norwegia)

w tekście *Бог и человек в лирике А. Фета* przeanalizował różne obrazy Boga w twórczości Feta, a G. Ponomariewa (Rosja) przedstawiła referat *К проблеме преемственности православной духовности в светской литературе XIX в.*, w którym skupiła się na motywach prawosławnych w utworach F. Dostojewskiego. Teksty A. Suchariewa (Rosja) *Проблема преподавания основ православной культуры в системе образования* i L. Saraskinej (Rosja) *Дискуссия о школьном курсе «Основы православной культуры» как духовный портрет современного общества* poruszały zupełnie inny aspekt problematyki, zaproponowanej przez organizatorów konferencji, dotyczyły bowiem kwestii wychowania religijnego młodego pokolenia. Suchariew zwrócił uwagę na znaczenie religii w kształtowaniu psychiki młodego człowieka, natomiast Saraskina zreferowała historię sporu wokół projektów wprowadzenia do szkół przedmiotu „Podstawy kultury prawosławnej”.

Przedstawiany tu, czasem nawet nieco zaskakujący, dobór referatów miał na celu przedstawienie różnorodnych aspektów relacji kultury i prawosławia. Dążenie to przejawiało się także w konfrontacji badań, prowadzonych przez reprezentantów różnych dziedzin nauki: historyków, literaturoznawców, filozofów psychologów, nauczycieli, tłumaczy i teologów. Ogółem w konferencji wzięło udział około 30 uczestników oraz spora grupa gości zaproszonych do dyskusji. Wśród prelegentów przeważali przedstawiciele Rosji, Białorusi i Ukrainy, ale byli również naukowcy z Norwegii, Włoch i Polski. Wspomniana różnorodność ujęć tematu na pewno wpłynęła na to, że wszystkie wystąpienia wywołały duże zainteresowanie i ożywione dyskusje.

Warto także wspomnieć o bogatym programie imprez towarzyszących konferencji, wśród których znalazło się zwiedzanie muzeum F. Dostojewskiego, dwa koncerty muzyczne i wycieczka do Ławry Troicko-Sergiejewskiej.

Omówiona sesja została pomyślana jako wielkie forum dyskusyjne nowego typu. Z myślą o szerokim gronie zainteresowanych problematyką naukowców powstała bowiem specjalna strona internetowa (www.jesaulov.narod.ru/code/conference.html), na której organizatorzy opublikowali tezy wszystkich zaplanowanych referatów. Według inicjatorów konferencji zastosowanie takich nowoczesnych rozwiązań pozwoli upowszechnić wyniki obrad, a w przyszłości otworzy możliwość wyrażenia swojej opinii także tym osobom, które nie będą mogły osobiście wziąć udziału w spotkaniu. Można powiedzieć, że sesja nt. *Русская словесность и православие* okazała się przedsięwzięciem udanym pod względem organizacyjnym oraz potrzebnym w środowisku naukowców zajmujących się duchowością i literaturą rosyjską.